

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Viite: VN/24628/2023

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Esityksellä uudistettaisiin pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti esityksellä ulkomaalaislain maahantulosäännösten kiertämistä koskeva sääntely tavoitteena entistä tehokkaammin estää maahantulosäännösten kiertäminen.

Esityksessä ehdotetaan sääntelyä, jolla estettäisiin hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden kaistanvaihto työperäisen maahanmuuton puolelle. Myös opiskelijan oleskeluluvat sisällytettäisiin ehdotuksessa kaistanvaihdon kiellon piiriin. Kaistanvaihdon kieltä tutkijoiden ja opiskelijoiden osalta toteutettaisiin heitä koskevan erillislain soveltamisalan muutoksella.

Kaistanvaihto

Luonnos käytännössä tarkoittaisi sitä, että tausta turvapaikanhakijana voi estää sekä opiskelijan että työntekijän oleskelulupien hakemista Suomesta. Luonnoksella on vaikutuksia esimerkiksi turvapaikanhakijataustaisiin korkeakouluopiskelijoihin, joita on vähän. Sääntelyn lisääminen ja opiskelun estäminen lailla on hyvin järeä keino, kun varsinaista ongelmaa ei ole.

Ehdotus ei myöskään edistäisi kansainvälisten osaajien houkuttelua Suomeen eikä parantaisi Suomen mainetta koulutuksen mallimaana, vaan voisi päinvastoin tuoda mainehaittaa ilman suuria hyötyjä.

Luonnoksen mukaan muutoksella annettaisiin signaali, että Suomeen ei kannattaisi tulla hakemaan turvapaikkaa, jos tarkoituksena on ainoastaan päästä maahan ja tänne töihin tai opiskelemaan. Luonnoksessa arvioidaan, että mikäli opiskelu ei kuuluisi kaistanvaihdon kiellon piiriin, voisivat turvapaikanhakijat pyrkiä enenevässä määrin opiskelemaan ja vaihtamaan kaistaa opiskelijan oleskeluluvulle. Arvio ei ole perusteltu. Korkeakouluopiskeluun perustuva oleskelulupa edellyttää hyväksytyksi tulemistä opiskelijavalinnoissa, lukuvuosimaksujen suorittamista, varoja elämiseen, terveysvakuutusta ja yleisten maahantulon edellytysten täyttämistä.

Lukuvuosimaksuvelvollisuuden takia kaistanvaihtajien määrä todennäköisesti ei olisi kasvamassa korkea-asteella. Osana lukuvuosimaksujen korottamistyötä ollaan estämässä oleskelulupatyypin vaihtamista opiskeluperäisestä työperäiseksi keinona estää lukuvuosimaksujen kiertäminen. Unifi on kannattanut muutosta.

Lausuntomateriaalin sivulla 13 on esitetty kaistanvaihtamiseen liittyen taulukko myönteisistä lupapäätöksistä henkilöille, joille on aikaisemmin tehty päätös turvapaikka-asiaan. Taulukon mukaan opiskelun perusteella myönnettyjä oleskelulupia oli vuonna 2023 42 kpl. Näistä kuitenkin valtaosa kohdistuu ammattitukintoihin, sen sijaan alempia korkeakoulututkintoja on tuona vuonna vain viisi ja ylempiä korkeakoulututkintoja vain yksi (Migri).

Kaistanvaihtaminen korkeakoulussa opiskelun perusteella on siis marginaalinen ilmiö, ja ehdotuksella on kuitenkin merkittävä vaikutus yksittäisiin korkeakouluopiskelijoihin. Myös maahantulosäännösten kiertämisen perusteella annettujen kielteisten päätösten määrä tutkija- ja opiskelijalain perusteella on varsin vähäinen suhteessa muihin perusteisiin.

Turvapaikanhakijoilla on työnteko-oikeus ja oikeus opiskella ja monet käyttävät jompaa kumpaa oikeutta. Koska hallintoprosessit kestävät varsin pitkään Migrissä ja oikeusasteissa, moni turvapaikanhakijoista opiskelee tai työskentelee sinä aikana laillisesti pitkiäkin aikoja, jopa vuosia ja saattavat myös valmistua tutkintoon. Suuri osa käy töissä työvoimapuolaloilla.

Esitetty lakimuutos estäisi pelkän henkilön taustan perusteella oleskeluluvan hakemisen kokonaan muilla perusteilla turvapaikkaprosessin aikana sekä kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen. Tämä tarkoittaisi, että mikäli ihmisen kielteinen turvapaikkapäätös tulisi kesken opintojen, henkilö voitaisiin käännättää maasta tai hän jää paperittomaksi, ja opinnot pitää keskeyttää, vaikka muutoin vaaditut edellytykset opiskelijan oleskeluluvan saamiselle olisivatkin olemassa. Joissain tapauksissa Suomessa koulutetut henkilöt eivät voisi jäädä tänne töihin, koska edes työntekijän luvan hakeminen työllistyneelle Suomessa koulutetulle henkilölle ei olisi enää mahdollista.

Muutos ajaisi turvapaikanhakijataustaisia opiskelijoita mutta myös työllistyneitä ja kotoutuneita henkilöitä karkotetuksi tai paperittomiksi vain siksi, että he ovat tulleet maahan alunperin turvapaikanhakijoina.

Vaikka muutoksella ei ole suurta vaikutusta korkeakoulutukseen, tutkimukseen tai yliopistoihin, Unifi ei pidä kehityssuuntaa kannatettavana.

Unifi pitää huolestuttavana, että keskeisiltä sidosryhmiltä, kuten korkeakoulutettujen edustajilta, ei ole pyydetty lausuntoa. Ehdotusta ei myöskään ole julkaistu Lausuntopalveluportaalissa, joten tieto siitä ei ole ollut helposti saatavilla. Lyhyt lausuntoaika yhdistettynä puutteelliseen lausuntojakeluun on omiaan heikentämään valmistelun laatua.

Turvapaikanhaun prosessit ovat hyvin pitkiä ja yksittäistapauksetkin aiheuttavat korkeakouluissa suuria työmääriä ja hyvin vaikeita tilanteita. Unifi ehdottaakin, että kaistanvaihtokieltoa ei sovelleta henkilöihin, jotka on otettu opiskelijaksi ennen lain voimaantuloa eli ennen 1.7.2024.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Ilkka Niemelä
puheenjohtaja

Heikki Holopainen
toiminnanjohtaja